

ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้บัตรเครดิตเชิงเกษตรกรของลูกค้านานาชาติเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอน

Factors Affecting Thai Farmer Card Debt Default of Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives, Mae Hong Son Province

จตุมาศ สิงห์คราช*¹ และ วรลักษณ์ หิมะกลัส²

Jutamas Singkarach and Woraluck Himakalasa

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการใช้และปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้บัตรเครดิตเชิงเกษตรกร รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการชำระหนี้ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างลูกค้านานาชาติเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ถือบัตรเครดิตเชิงเกษตรกร จำนวน 370 คน ใน 3 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดมากกว่า 3 เดือน จำนวน 6 คน กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดแต่ไม่เกิน 3 เดือน จำนวน 75 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้ได้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด จำนวน 289 คน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีรูปแบบการใช้บัตรเครดิต 1 - 2 ครั้งต่อเดือน ชื้อสินค้าผ่านบัตรเครดิตที่ร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตที่ขึ้นทะเบียนกับธ.ก.ส. และสินค้าที่ซื้อ คือ ปุ๋ย ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้บัตรเครดิตเชิงเกษตรกรพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดมากกว่า 3 เดือน ให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่เกิดจากภายนอกธนาคาร (สภาพแวดล้อม)ในระดับมาก กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดแต่ไม่เกิน 3 เดือน ให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่เกิดจากภายนอกธนาคาร (สภาพแวดล้อม)ในระดับมาก และกลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้ได้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด ให้ความสำคัญต่อ ปัจจัยที่เกิดจากภายนอกธนาคาร (สภาพแวดล้อม)ในระดับมาก ส่วนปัญหาและอุปสรรคต่อการชำระหนี้บัตรเครดิตเชิงเกษตรกร คือ ลูกค้านำไม่ได้รับใบแจ้งหนี้ ความไม่เข้าใจในการชำระหนี้บัตรเครดิต การกำหนดงวดชำระหนี้ และปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ

ข้อเสนอแนะในการศึกษานี้คือ 1) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรและส่งเสริมให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมีในการผลิต 2) กำหนดงวดชำระหนี้ให้ตรงกับแหล่งที่มารายได้ของลูกค้าและควรมีการทบทวนวงเงินบัตรเครดิตเชิงเกษตรกรในทุกๆปี 3) มาตรการช่วยเหลือลูกค้าเพื่อไม่ให้เกิดหนี้ค้างชำระและมาตรการช่วยเหลือ

* Corresponding author. E-mail: jutamassingkarach@gmail.com

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (ภาคพิเศษ) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เกษตรกร หากเกษตรกรเกิดปัญหาด้านราคา หรือปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติ 4) ธนาคารควรมีการส่งเสริม การให้ความรู้ทางการเงิน อีกทั้งควรเพิ่มรูปแบบการแจ้งเตือนการชำระหนี้และเพิ่มช่องทางการชำระหนี้ให้มากขึ้น 5) พนักงานธนาคารควรชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับเงื่อนไขการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรและการชำระหนี้

คำสำคัญ : ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร บัตรสินเชื่อเกษตรกร สินเชื่อเกษตรกร เกษตรกร

ABSTRACT

This study proposed to evaluate the type of agricultural credit card usage and factors effect to debt payment as well as problems and obstacles of agricultural credit card. 3 Sample groups of customers (370 customers) of Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives in Mae Hong Son province were determined by the survey research, sample groups including 1) customer sample who delayed payment more than 3 months (6 customers) 2) Customer sample who delayed payment less than 3 months (75 customers) and 3) customer sample who delivered payment on time (289 customers).

The study found that type of credit card usage is 1-2 times/month in all sample groups. The credit card were used at production factor retailing shop which registered by Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives. The purchased item is fertilizer. The factor effect to credit card payment shows that customer sample who delayed payment more than 3 months paid attention on debtor factor and bank factor at medium level and external bank factor (surrounding effect) at high level. Customer sample who delayed payment less than 3 months paid attention on debtor factor at medium level, bank factor at low level and external bank factor (surrounding effect) at high level. While customer sample who delivered payment on time paid attention on debtor factor and bank factor at medium level and external bank factor (surrounding effect) at high level. Also, problems and obstacles of agricultural credit card payment are the delay of payment notification received, debt payment understanding, debt payment schedule and low price production problem.

The suggestion in this study is 1) Promote the integration of farmers and encourage farmers to reduce the use of chemicals in production 2) Set the repayment schedule to match the source of income of customers and should have a credit limit review of farmers credit cards every year 3) Measures to help customers to prevent overdue debt and measures to help farmers If farmers are causing price problems Or problems caused by natural disasters 4) The bank should promote financial literacy. And should increase the form

of payment notification and increase payment channels 5) Bank employees should clarify details about conditions for using agricultural credit cards and debt repayment

Keywords: Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives, Agricultural credit card, Agricultural loans, Farmer

ที่มาและความสำคัญ

ปัญหานี้สินของเกษตรกรเป็นปัญหาที่สะสมมายาวนาน เพราะเกษตรกรเป็นอาชีพที่มีรายได้ต่ำ จึงทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย และเมื่อเปรียบเทียบรายได้ ค่าใช้จ่าย แล้วพบว่ารายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินของเกษตรกรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากการสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2560 พบว่าครัวเรือนทั่วประเทศมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้น โดยในปี 2560 มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 26,973 บาทต่อครัวเรือน หรือเพิ่มขึ้นจากปี 2556 ร้อยละ 7.06 ครัวเรือนที่มีรายได้สูงสุดคือครัวเรือนผู้จัดการ นักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 58,858 บาท แต่ครัวเรือนอาชีพแรงงานเกษตร ป่าไม้ และประมง กลับมีรายได้เฉลี่ยเพียงเดือนละ 14,698 บาท ถือได้ว่าเป็นอาชีพที่มีรายได้ต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับอาชีพอื่น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560)

เมื่อเปรียบเทียบ รายได้ รายจ่ายและหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ในปีการเพาะปลูก 2559/60 เกษตรกรมีรายได้เงินสดรวม 309,278 บาท เพิ่มขึ้นจากปีการเพาะปลูก 2558/59 ร้อยละ 2.90 ส่วนด้านรายจ่ายนั้น ครัวเรือนเกษตรกรมีรายจ่ายเงินสดรวม 243,178 บาท ลดลงจากปีการเพาะปลูก 2558/59 ร้อยละ 2.01 เนื่องจากรายจ่ายนอกภาคการเกษตรลดลง จึงทำให้รายได้เงินสดสุทธิในครัวเรือนเพิ่มขึ้นจาก 52,395 บาท เป็น 66,100 บาท หรือเพิ่มขึ้นจากปีการเพาะปลูก 2558/59 ร้อยละ 26.16 อย่างไรก็ตามแม้ว่าเกษตรกรจะมีรายได้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้น แต่หนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน จากหนี้สินครัวเรือนละ 122,695 บาท เป็น 123,454 บาท ในปีเพาะปลูก 2559/60 หรือเพิ่มขึ้นจากปีการเพาะปลูก 2558/59 ร้อยละ 0.62 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2560)

การเข้าถึงแหล่งเงินกู้ของเกษตรกรนั้น จะกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมากที่สุด เนื่องจากการกู้เงินจากธนาคารพาณิชย์ ซึ่งเป็นแหล่งเงินกู้สถาบันใหญ่นั้นยังเข้าถึงได้ยากเพราะขาดหลักทรัพย์ค้ำประกัน ดังนั้นจึงต้องกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ที่เป็นองค์กรภาครัฐหรือสถาบันการเงินเฉพาะกิจที่ช่วยสนับสนุนเกษตรกร (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560)

โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร เป็นโครงการหนึ่งตามนโยบายของรัฐบาล เริ่มดำเนินการตามแผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2555 - 2558 ซึ่งรัฐบาลได้มอบหมายให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ บัตรสินเชื่อเกษตรกร เป็นอีกมิติหนึ่งในการให้บริการ ที่ธนาคารได้พัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้าธ.ก.ส.(สกต.) เป็นการรวมความต้องการที่ตรงกันสามารถเปลี่ยนเป็นพลังเพื่อสร้างอำนาจการต่อรองในสังคม เป็นการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน การอำนวยความสะดวก

สะดวกและความพร้อมใช้ของลูกค้า คือนิสระภาพทางการเงิน ยกย่องเชิดชู สร้างความภาคภูมิใจให้กับลูกค้า ยกย่องการบริการ ลดความแตกต่างระหว่างคนในชนบทกับในเมือง เพิ่มสภาพคล่องทางการเงิน ลดการพึ่งพาหนี้ในระบบในยามจำเป็นเร่งด่วน สำหรับผู้ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรนั้นจะได้รับวงเงินกู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่าย ทุกสัญญารวมทั้งวงเงินกู้บัตรสินเชื่อเกษตรกร จากอัตราปกติร้อยละ 60 ของมูลค่าผลผลิตส่วนที่เหลือเพื่อขาย เป็นร้อยละ 70 ของมูลค่าผลผลิตส่วนที่เหลือเพื่อขาย และ จะได้รับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำสุดในอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สำหรับลูกค้ารายย่อยขั้นดี(Minimum Retail Rate :MRR) ตามประกาศของธนาคาร (ปี 2561 เท่ากับ ร้อยละ 7 ต่อปี) ปลอดดอกเบี้ย 30 วัน แต่หากลูกค้าผิดนัดชำระ จะต้องเสียอัตราดอกเบี้ยสูงสุด (MRR+3) และค่าปรับในอัตราร้อยละ 3 (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2561)

โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ได้ดำเนินการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน แต่ปรากฏว่าการบริหารจัดการหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loan: NPLs) ของธนาคารยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย โดยจากผลการดำเนินงานการบริหารจัดการหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) ในปีบัญชี 2559 และปีบัญชี 2560 พบว่า อัตราหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อจำนวนเงินการจ่ายสินเชื่อของบัตรสินเชื่อเกษตรกรเพิ่มสูงถึงร้อยละ 10.56 ซึ่งเกินกว่าร้อยละ 4 ตามแผนธุรกิจธนาคาร ทั้งนี้ หากหนี้ที่ไม่ก่อรายได้เพิ่มขึ้นสูงเกิน กว่าที่ธนาคารยอมรับได้ จะส่งผลให้เงินสำรองหนี้สงสัยจะสูญที่ธนาคารกันไว้ อาจจะไม่เพียงพอกับการรองรับความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นของธนาคาร เมื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงานอัตราหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อจำนวนเงินการจ่ายสินเชื่อของบัตรสินเชื่อเกษตรกรทั้งประเทศแล้วพบว่าในปีบัญชี 2560 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนมีผลการดำเนินงานดีที่สุดใน ร้อยละ 6.62 ส่วนภาคเหนือตอนบนผลการดำเนินงานอยู่ที่ร้อยละ 13.81 ซึ่งสูงเป็นอันดับ 2 ของประเทศ รองจากภาคกลาง (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2561)

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ได้จัดให้จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตพิเศษ เนื่องจากการเดินทางลำบาก ทำให้การติดตามหนี้และการเข้าถึงลูกค้ายากกว่าจังหวัดอื่นแต่จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีอัตราหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อจำนวนเงินการจ่ายสินเชื่อของบัตรสินเชื่อเกษตรกรต่ำที่สุดใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2561)

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้ธนาคารทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ซึ่งงานการศึกษาในอดีตที่ผ่านมาพบว่ามีการศึกษาในประเด็น การประเมินผลการให้บริการบัตรสินเชื่อเกษตรกรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่จากผู้ให้บริการ เพื่อประเมินผลการให้บริการบัตรสินเชื่อเกษตรกรจากผู้ให้บริการ(สิงหา บุตรสำราญ, 2557) การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการสินเชื่อเกษตรกร ในอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูนเพื่อศึกษาถึงรูปแบบการใช้บริการและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการสินเชื่อเกษตรกรในอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน (สามารถ ปันแก้ว, 2556) สำหรับการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นยังไม่เคยมีผู้ใดทำการศึกษา ดังนั้นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของลูกค้าธนาคารเพื่อ

การเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอน จะทำให้ธนาคารสามารถนำไปเป็นแนวทางการบริหารจัดการหนี้ได้ จึงมีความสำคัญต่อเกษตรกร ธนาคาร และประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้และการชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วิธีการศึกษา

การศึกษาคั้งนี้มุ่งศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยกำหนดรูปแบบการศึกษาเป็นเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้การศึกษาวิจัยแบบสำรวจจากแบบสอบถามและการสนทนากลุ่ม(Focus group discussion) โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลแยกตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 : เพื่อศึกษารูปแบบการใช้และการชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โดยจะศึกษาลักษณะปัจจัยด้านบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ ค่าใช้จ่าย วงเงินบัตรสินเชื่อเกษตรกร จำนวนและประเภทการผลิต จำนวนหนี้สินทั้งหมด จำนวนหนี้ค้างชำระ รูปแบบการชำระหนี้ เพื่อใช้ในการอธิบายถึงรูปแบบการใช้และการชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

วัตถุประสงค์ที่ 2 : เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โดยศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ได้แก่ ปัจจัยที่เกิดจากลูกหนี้ ปัจจัยภายในธนาคาร และปัจจัยภายนอกธนาคาร (สภาพแวดล้อม) ลักษณะของคำถามเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) ตามรูปแบบของลิเคิร์ต สเกล (Likert Scale) 5 ระดับ คือมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยมีการให้คะแนนระดับต่างๆดังนี้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2551)

ระดับความสำคัญ	ระดับคะแนน
มากที่สุด	5
มาก	4
ปานกลาง	3
น้อย	2
น้อยที่สุด	1

จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย ถ่วงน้ำหนัก (Weight Mean Score) แล้วแปลความหมายระดับคะแนน ดังนี้คือ

วิธีการแปลความหมายระดับคะแนน

คะแนนเฉลี่ย	การแปลผล
4.51 – 5.00	มีผลมากที่สุด
3.51 – 4.49	มีผลมาก
2.51 – 3.49	มีผลปานกลาง
1.51 – 2.49	มีผลน้อย
1.00 – 1.49	มีผลน้อยที่สุด

นำคะแนนเฉลี่ยของแต่ละระดับมาจัดเรียงตามลำดับความสำคัญ (Ranking) จากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด โดยปัจจัยที่ได้คะแนนรวมมากที่สุดเป็นปัจจัยที่มีผลต่อชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรมากที่สุด จึงต้องให้ความสำคัญในปัจจัยด้านนี้มากที่สุดเพื่อไม่ให้นี้ค้างชำระบัตรสินเชื่อเกษตรกรเกิดขึ้น และปัจจัยที่ได้คะแนนรวมน้อยที่สุดเป็นปัจจัยที่มีผลต่อชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรน้อยที่สุด นำเสนอในรูปแบบตารางโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

วัตถุประสงค์ที่ 3 : เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โดยรวบรวมจากแบบสอบถามซึ่งลักษณะของคำถามเป็นคำถามแบบปลายเปิด และจากการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ที่มีผู้ร่วมสนทนาจำนวน 5-10 คน จากตัวแทนในแต่ละกลุ่มตามการชำระหนี้ ได้แสดงความคิดเห็น โดยใช้การบรรยายเชิงพรรณนาในการนำเสนอข้อมูล

ผลการศึกษา

1 ข้อมูลทั่วไปของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.1 ข้อมูลทั่วไปทางประชากรและเศรษฐกิจ

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่ถือบัตรสินเชื่อเกษตรกร จำนวน 370 คน ซึ่งได้จำแนกลูกค้าตามประวัติการชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร 3 กลุ่ม ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ในครัวเรือนต่อปี และค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 41 – 50 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา สถานภาพสมรส มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 4 คน รายได้ในครัวเรือนต่อปี 50,001 – 100,000 บาท และค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปี ต่ำกว่า 30,000 บาท เมื่อพิจารณาตามกลุ่มประวัติการชำระหนี้แล้ว กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดมากกว่า 3 เดือน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 41 - 50 ปี สถานภาพสมรส การศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 4 คน รายได้ในครัวเรือนต่อปีต่ำกว่า 50,000 บาท ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปี ต่ำกว่า 30,000 กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดแต่ไม่เกิน 3 เดือนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 41 - 50 ปี สถานภาพสมรส การศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 4 คน รายได้ในครัวเรือนต่อปี 50,001 - 100,000 บาท และค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปี 30,001 - 50,000 บาท กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้ได้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนดส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 41 - 50 ปี สถานภาพสมรส การศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 4 คน รายได้ในครัวเรือนต่อปี 50,001 - 100,000 บาท และค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปี ต่ำกว่า 30,000 บาท (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปทางประชากรและเศรษฐกิจ ของกลุ่มตัวอย่างผู้ถือบัตรสินเชื่อเกษตรกรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ข้อมูลทั่วไปทางประชากรและเศรษฐกิจ	การชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร			รวม
	กลุ่ม 1 เกินกว่า 3 เดือน	กลุ่ม 2 ไม่เกิน 3 เดือน	กลุ่ม 3 ตรงเวลา	
เพศ	เพศหญิง	เพศชาย	เพศชาย	เพศชาย
อายุ	41 – 50 ปี	41 – 50 ปี	41 – 50 ปี	41 – 50 ปี
สถานภาพ	สมรส	สมรส	สมรส	สมรส
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	ประถมศึกษา	ประถมศึกษา	ประถมศึกษา
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	มากกว่า 4 คน	มากกว่า 4 คน	มากกว่า 4 คน	มากกว่า 4 คน
รายได้ในครัวเรือนต่อปี (บาท)	ต่ำกว่า 50,000	50,001 – 100,000	50,001 – 100,000	50,001 – 100,000
ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปี (บาท)	ต่ำกว่า 30,000	30,001 - 50,000	ต่ำกว่า 30,000	ต่ำกว่า 30,000

ที่มา : จากการศึกษา

1.2 การผลิตในภาคการเกษตร

จากการศึกษาข้อมูลการผลิตในภาคการเกษตรของลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่ถือบัตรสินเชื่อเกษตรกร จำนวน 370 คน ซึ่งได้จำแนกลูกค้าตามประวัติการชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร 3 กลุ่ม ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ ประเภทการผลิต ชนิดของพืช/สัตว์ พื้นที่ในการทำการเกษตร และค่าใช้จ่ายในการผลิต พบว่า กลุ่มตัวอย่างจะปลูกพืชไร่ (ข้าว) มีพื้นที่ในการทำการเกษตร 1 - 10 ไร่ และมีค่าใช้จ่ายในการผลิต 10,001 - 20,000 บาท เมื่อพิจารณาตามกลุ่มประวัติการชำระหนี้แล้ว กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดมากกว่า 3 เดือน ปลูกพืชไร่และเลี้ยงสัตว์ คือ ข้าวโพดและสุกร มีพื้นที่ในการทำการเกษตร 1 - 10 ไร่ และมีค่าใช้จ่ายในการผลิตต่อปี 10,001 - 20,000 บาท กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดแต่ไม่เกิน 3 เดือน ปลูกพืชไร่ คือ ข้าวโพด มีพื้นที่ในการทำการเกษตร 1 - 10 ไร่ และมีค่าใช้จ่ายในการผลิตต่อปี 10,001 - 20,000 บาท กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้ได้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด ปลูกพืชไร่ คือ ข้าว มีพื้นที่ในการทำการเกษตร 1 - 10 ไร่ และมีค่าใช้จ่ายในการผลิตต่อปี 10,001 - 20,000 บาท (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 การผลิตในภาคการเกษตร ของกลุ่มตัวอย่างผู้ถือบัตรสินเชื่อเกษตรกรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

การผลิตในภาคการเกษตร	การชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร			รวม
	กลุ่ม 1 เกินกว่า 3 เดือน	กลุ่ม 2 ไม่เกิน 3 เดือน	กลุ่ม 3 ตรงเวลา	
ประเภทการผลิต	พืชไร่และเลี้ยงสัตว์	พืชไร่	พืชไร่	พืชไร่
ชนิดของพืช/สัตว์	ข้าวโพดและสุกร	ข้าวโพด	ข้าว	ข้าว
พื้นที่ในการทำการเกษตร	1 - 10 ไร่	1 - 10 ไร่	1 - 10 ไร่	1 - 10 ไร่
ค่าใช้จ่ายในการผลิต (บาท)	10,001 - 20,000	10,001 - 20,000	10,001 - 20,000	10,001 - 20,000

ที่มา : จากการศึกษา

2 การเป็นหนี้และการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2.1 การเป็นหนี้และหนี้ค้างชำระ

จากการศึกษาข้อมูลการเป็นหนี้และหนี้ค้างชำระของลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่ถือบัตรสินเชื่อเกษตรกร จำนวน 370 คน ซึ่งได้จำแนกลูกค้าตามประวัติการชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร 3 กลุ่ม ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ แหล่งเงินกู้ มูลค่าหนี้สินทั้งหมด มูลค่าหนี้ค้างชำระทั้งหมด วงเงินบัตรสินเชื่อเกษตรกร มูลค่าหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร และมูลค่าหนี้ค้างชำระบัตรสินเชื่อเกษตรกร พบว่า กลุ่มตัวอย่างกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หนี้สินทั้งหมดต่ำกว่า 100,000 บาท หนี้ค้างชำระทั้งหมด ต่ำกว่า 100,000 บาท วงเงินบัตรสินเชื่อเกษตรกรต่ำกว่า 5,000 บาท มีมูลค่าหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ต่ำกว่า 5,000 บาท และไม่มีหนี้ค้างชำระบัตรสินเชื่อเกษตรกร เมื่อ

พิจารณาตามกลุ่มการชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดมากกว่า 3 เดือนกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) มีหนี้สินทั้งหมดต่ำกว่า 100,000 บาท หนี้ค้างชำระทั้งหมด ต่ำกว่า 100,000 บาท วงเงินบัตรสินเชื่อเกษตรกรต่ำกว่า 5,000 บาท มีมูลค่าหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ต่ำกว่า 5,000 บาท มีหนี้ค้างชำระบัตรสินเชื่อเกษตรกรต่ำกว่า 5,000 บาท กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดแต่ไม่เกิน 3 เดือน กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หนี้สินทั้งหมดต่ำกว่า 100,000 บาท หนี้ค้างชำระทั้งหมด ต่ำกว่า 100,000 บาท วงเงินบัตรสินเชื่อเกษตรกรต่ำกว่า 5,000 บาท มีมูลค่าหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ต่ำกว่า 5,000 บาท ไม่มีหนี้ค้างชำระบัตรสินเชื่อเกษตรกร และกลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้ได้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หนี้สินทั้งหมดต่ำกว่า 100,000 บาท หนี้ค้างชำระทั้งหมด ต่ำกว่า 100,000 บาท วงเงินบัตรสินเชื่อเกษตรกรต่ำกว่า 5,000 บาท มีมูลค่าหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ต่ำกว่า 5,000 บาท ไม่มีหนี้ค้างชำระบัตรสินเชื่อเกษตรกร (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การเป็นหนี้และหนี้ค้างชำระ ของกลุ่มตัวอย่างผู้ถือบัตรสินเชื่อเกษตรกรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

การเป็นหนี้และหนี้ค้างชำระ	การชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร			รวม
	กลุ่ม 1 เกินกว่า 3 เดือน	กลุ่ม 2 ไม่เกิน 3 เดือน	กลุ่ม 3 ตรงเวลา	
แหล่งเงินกู้	ธ.ก.ส.	ธ.ก.ส.	ธ.ก.ส.	ธ.ก.ส.
มูลค่าหนี้สินทั้งหมด (บาท)	ต่ำกว่า 100,000	ต่ำกว่า 100,000	ต่ำกว่า 100,000	ต่ำกว่า 100,000
มูลค่าหนี้ค้างชำระทั้งหมด (บาท)	ต่ำกว่า 100,000	ต่ำกว่า 100,000	ต่ำกว่า 100,000	ต่ำกว่า 100,000
วงเงินบัตรสินเชื่อเกษตรกร (บาท)	ต่ำกว่า 5,000	ต่ำกว่า 5,000	ต่ำกว่า 5,000	ต่ำกว่า 5,000
มูลค่าหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร (บาท)	ต่ำกว่า 5,000	ต่ำกว่า 5,000	ต่ำกว่า 5,000	ต่ำกว่า 5,000
มูลค่าหนี้ค้างชำระบัตรสินเชื่อเกษตรกร (บาท)	ต่ำกว่า 5,000	ไม่มีหนี้ค้างชำระ	ไม่มีหนี้ค้างชำระ	ไม่มีหนี้ค้างชำระ

ที่มา : จากการศึกษา

2.2 การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

จากการศึกษาการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของลูกค้านิติบุคคลธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่ถือบัตรสินเชื่อเกษตรกร จำนวน 370 คน ซึ่งได้จำแนกลูกค้าตามประวัติการชำระคืนหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกร 3 กลุ่ม ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ ความถี่ในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร สถานที่ใช้บริการซื้อสินค้าผ่านบัตรสินเชื่อเกษตรกร สินค้าที่ซื้อผ่านบัตรสินเชื่อเกษตรกร การชำระเงินหลังจากใช้จ่ายผ่านบัตรสินเชื่อเกษตรกร

และจำนวนเงินที่ชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร พบว่า กลุ่มตัวอย่างใช้บัตรเครดิตเชื่อ 1 - 2 ครั้ง/เดือน ซื้อสินค้าผ่านบัตรเครดิตที่ร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตที่ขึ้นทะเบียนกับธ.ก.ส. สินค้าที่ซื้อ คือ ปุ๋ย ซึ่งจะชำระภายในระยะเวลาที่กำหนดและชำระทั้งหมด เมื่อพิจารณาตามกลุ่มการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรแล้ว พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ใช้บัตรเครดิตเชื่อ 1 - 2 ครั้ง/เดือน ซื้อสินค้าผ่านบัตรเครดิตที่ร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตที่ขึ้นทะเบียนกับธ.ก.ส. สินค้าที่ซื้อ คือ ปุ๋ย เช่นเดียวกันทั้ง 3 กลุ่ม แต่ต่างกันที่การชำระหนี้ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดมากกว่า 3 เดือน จะชำระเกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดมากกว่า 3 เดือนและชำระบางส่วน กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดแต่ไม่เกิน 3 เดือน จะชำระไม่ได้ตามระยะเวลาที่กำหนดแต่ไม่เกิน 3 เดือนและชำระทั้งหมด และกลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้ได้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด จะชำระภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือชำระภายใน 30 วันและชำระทั้งหมด (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 การใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร ของกลุ่มตัวอย่างผู้ถือบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

การใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร	การชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร			รวม
	กลุ่ม 1 เกินกว่า 3 เดือน	กลุ่ม 2 ไม่เกิน 3 เดือน	กลุ่ม 3 ตรงเวลา	
ความถี่ในการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร	1 - 2 ครั้ง/เดือน	1 - 2 ครั้ง/เดือน	1 - 2 ครั้ง/เดือน	1 - 2 ครั้ง/เดือน
สถานที่ใช้บริการซื้อสินค้าผ่านบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร	ร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตที่ขึ้นทะเบียนกับธ.ก.ส.	ร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตที่ขึ้นทะเบียนกับธ.ก.ส.	ร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตที่ขึ้นทะเบียนกับธ.ก.ส.	ร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตที่ขึ้นทะเบียนกับธ.ก.ส.
สินค้าที่ซื้อผ่านบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร	ปุ๋ย	ปุ๋ย	ปุ๋ย	ปุ๋ย
การชำระเงินหลังจากใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร	ชำระเกินที่กำหนดมากกว่า 3 เดือน	ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดแต่ไม่เกิน 3 เดือน	ชำระหนี้ได้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด	ชำระหนี้ได้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด
จำนวนเงินที่ชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร	ชำระบางส่วน	ชำระทั้งหมด	ชำระทั้งหมด	ชำระทั้งหมด

ที่มา : จากการศึกษา

3 ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งได้จำแนกลูกค้าตามประวัติการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร

3 กลุ่ม ประกอบด้วยสาเหตุที่ลูกหนี้ไม่สามารถชำระคืนเงินกู้แก่ธนาคาร มี 3 สาเหตุคือ ปักจายภายนอก ตัวลูกหนี้ และธนาคาร สามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

ปักจายที่เกิดจากลูกหนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อปักจายที่เกิดจากลูกหนี้นั้น มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้อยู่ในระดับปานกลาง โดยให้ความสำคัญกับปักจายด้านค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูง ปักจายด้านรายได้ไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้และปักจายด้านค่าใช้จ่ายในการผลิตสูงในระดับมาก

ปักจายที่เกิดจากธนาคาร พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อปักจายที่เกิดจากธนาคารนั้น มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้อยู่ในระดับปานกลาง โดยให้ความสำคัญกับปักจายด้านการกำหนดงวดชำระไม่สอดคล้องกับที่มาของรายได้ ปักจายด้านอัตราดอกเบี้ยสูง ปักจายด้านธนาคารมีนโยบายผ่อนปรนในการชำระคืน ปักจายด้านวงเงินบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรมากเกินไป ปักจายด้านไม่มีการติดต่อให้ชำระหนี้จากธนาคาร และปักจายด้านการชี้แจงรายละเอียดในการชำระคืนของพนักงานธนาคารไม่ชัดเจนในระดับปานกลาง

ปักจายที่เกิดจากภายนอกธนาคาร (สภาพแวดล้อม) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อปักจายที่เกิดจากธนาคารนั้น มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับปักจายด้านราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ปักจายด้านสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ ปักจายราคาสินค้าอุปโภค - บริโภคสูงขึ้น และปักจายด้านราคาปักจายการผลิตในระดับมาก

ผลการศึกษาปักจายที่มีผลต่อการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร ตามกลุ่มการชำระคืนหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร สรุปได้ว่า

กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดมากกว่า 3 เดือน มีความเห็นต่อปักจายที่เกิดจากลูกหนี้มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้อยู่ในระดับปานกลาง โดยให้ความสำคัญกับปักจายด้านค่าใช้จ่ายในการผลิตสูง และปักจายด้านค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูงในระดับมาก ปักจายที่เกิดจากธนาคารมีอิทธิพลต่อการชำระหนี้อยู่ในระดับปานกลาง โดยให้ความสำคัญกับปักจายด้านอัตราดอกเบี้ยสูง ปักจายด้านการกำหนดงวดชำระไม่สอดคล้องกับที่มาของรายได้และปักจายด้านวงเงินบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรมากเกินไปในระดับปานกลาง ส่วนปักจายที่เกิดจากภายนอกธนาคาร (สภาพแวดล้อม) มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับปักจายด้านสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ ปักจายด้านเกิดภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง เป็นต้น ปักจายด้านราคาปักจายการผลิตสูงขึ้นและปักจายด้านราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำในระดับมาก

กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดแต่ไม่เกิน 3 เดือน มีความเห็นต่อปักจายที่เกิดจากลูกหนี้ มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้อยู่ในระดับปานกลาง โดยให้ความสำคัญกับปักจายด้านค่าใช้จ่ายในการผลิตสูง ปักจายด้านค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูงและรายได้ไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ในระดับมาก ปักจายที่เกิดจากธนาคารมีอิทธิพลต่อการชำระหนี้ในระดับน้อย ส่วนปักจายที่เกิดจากภายนอกธนาคาร (สภาพแวดล้อม) มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับปักจายด้านสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ ปักจายด้านราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ปักจายด้านราคาสินค้าอุปโภค-บริโภคสูงขึ้นและปักจายด้านราคาปักจายการผลิตสูงขึ้นในระดับมาก

กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้ได้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด มีความเห็นต่อปัจจัยที่เกิดจากลูกหนี้ มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้ในระดับปานกลาง โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายในการผลิตสูง ปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูงและรายได้ไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ในระดับมาก ปัจจัยที่เกิดจากธนาคารมีอิทธิพลต่อการชำระหนี้ในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่เกิดจากภายนอกธนาคาร (สภาพแวดล้อม)มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้ในระดับมาก (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระคืนหนี้บัตรเครดิตเชิงเกษตรกรของกลุ่มตัวอย่างผู้ถือบัตรเครดิตเชิงเกษตรกร ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระคืนหนี้บัตรเครดิตเชิงเกษตรกร	การชำระคืนหนี้บัตรเครดิตเชิงเกษตรกร			รวม
	กลุ่ม 1 เกินกว่า 3 เดือน	กลุ่ม 2 ไม่เกิน 3 เดือน	กลุ่ม 3 ตรงเวลา	
ปัจจัยที่เกิดจากลูกหนี้	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
ปัจจัยที่เกิดจากธนาคาร	ปานกลาง	น้อย	ปานกลาง	ปานกลาง
ปัจจัยที่เกิดจากภายนอกธนาคาร (สภาพแวดล้อม)	มาก	มาก	มาก	มาก

ที่มา : จากการศึกษา

4 ปัญหาและอุปสรรคในการชำระคืนหนี้บัตรเครดิตเชิงเกษตรกรของลูกค้ายธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ซึ่งเป็นตัวแทนในแต่ละกลุ่มตามการชำระเงิน ได้แสดงความเห็นดังนี้

1. กลุ่มที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนด มากกว่า 3 เดือน

ซึ่งพบว่าปัญหาและอุปสรรคของลูกค้ายที่ชำระไม่ได้ตรงตามกำหนดคือ

1. ไม่ได้รับใบแจ้งเตือนชำระหนี้ จึงมีข้อเสนอแนะ คือ ให้ธนาคารแจ้งเตือนการชำระหนี้ผ่านข้อความ หรือทางแอปพลิเคชัน (Application) และสามารถชำระเงินผ่านทางเคาน์เตอร์เซอร์วิส และทางแอปพลิเคชัน (Application) ของธนาคารได้
2. ยังไม่เข้าใจในการชำระหนี้บัตรเครดิตเชิงเกษตร คิดว่าเมื่อใช้แล้วไม่ต้องชำระหรือไม่ทราบว่าจะต้องชำระเมื่อไหร่
3. การกำหนดงวดชำระของธนาคารไม่ตรงกับแหล่งที่มาของรายได้ เช่น มีรายได้ช่วงเดือน มิ.ย. แต่ธนาคารกำหนดให้ชำระเดือนมีนาคม
4. ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ ทำให้ขาดทุนจึงไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามระยะเวลาที่กำหนด

2. กลุ่มที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดแต่ไม่เกิน 3 เดือน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของลูกค้านั้นคือลูกค้าไม่ได้ใช้บัตรด้วยตนเอง แต่ภรรยาเป็นผู้นำไปใช้ และยอดที่แจ้งในใบชำระหนี้ก็ยอดที่ต้องชำระหนี้ที่แท้จริงไม่ตรงกัน จึงทำให้เกิดความล่าช้าในการชำระหนี้

3. กลุ่มที่สามารถชำระหนี้ได้ตรงตามเวลาที่กำหนด พบว่า ลูกค้ายกเว้นไม่มีปัญหาและอุปสรรคในการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อกษตร ซึ่งทั้ง 3 คน จะใช้บัตรเครดิตเชื่อกษตรกรแล้วชำระตามรอบการผลิต ประมาณ 3 เดือนกว่าๆ ซึ่งจะชำระก่อนกำหนดชำระที่ธนาคารกำหนดไว้

โดยสรุปพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อกษตรกรของลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอน นั้นเกิดจากปัจจัยที่เกิดจากลูกหนี้ คือ การไม่ได้ใช้บัตรสินเชื่อเชื่อกษตรกรด้วยตนเอง ปัจจัยภายในธนาคาร คือ การชี้แจงรายละเอียดในการชำระหนี้ของธนาคารไม่ชัดเจน ทำให้ลูกค้าไม่เข้าใจในเงื่อนไขการชำระหนี้ ไม่มีการติดต่อระหว่างธนาคารกับลูกหนี้ ทำให้ลูกค้าไม่ทราบยอดหนี้ที่จะต้องชำระเนื่องจากไม่ได้รับใบแจ้งเตือนชำระหนี้ และการกำหนดวงชำระของธนาคารไม่ตรงกับแหล่งที่มาของรายได้ ปัจจัยภายนอกธนาคาร (สภาพแวดล้อม) คือ ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาในครั้งนี้ แยกเป็น 3 กลุ่มตัวอย่าง โดยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดมากกว่า 3 เดือน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 41 - 50 ปี สถานภาพสมรส การศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 4 คน รายได้ในครัวเรือนต่อปีต่ำกว่า 50,000 บาท ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปี ต่ำกว่า 30,000 บาท ปลูกพืชไร่และเลี้ยงสัตว์ คือ ข้าวโพดและสุกร มีพื้นที่ในการทำเกษตร 1 - 10 ไร่ มีค่าใช้จ่ายในการผลิตต่อปี 10,001 - 20,000 บาท กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) มีหนี้สินทั้งหมดต่ำกว่า 100,000 บาท หนี้ค้างชำระทั้งหมด ต่ำกว่า 100,000 บาท วงเงินบัตรเครดิตเชื่อกษตรกรต่ำกว่า 5,000 บาท มีมูลค่าหนี้บัตรเครดิตเชื่อกษตรกร ต่ำกว่า 5,000 บาท มีหนี้ค้างชำระบัตรเครดิตเชื่อกษตรกรต่ำกว่า 5,000 บาท ใช้บัตรเครดิตเชื่อก 1 - 2 ครั้ง/เดือน ซื้อสินค้าผ่านบัตรเครดิตเชื่อกษตรกรที่ร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตที่ขึ้นทะเบียนกับธ.ก.ส. สินค้าที่ซื้อ คือ ปุ๋ย ซึ่งจะชำระหนี้เกินที่กำหนดมากกว่า 3 เดือนและชำระเงินขั้นต่ำ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในระดับมากกับปัจจัยที่เกิดจากภายนอกธนาคาร (สภาพแวดล้อม) ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้ในระดับปานกลางได้แก่ ปัจจัยที่เกิดจากลูกหนี้ และปัจจัยที่เกิดจากธนาคาร ด้านปัญหาและอุปสรรคต่อการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อกษตรกร พบว่ากลุ่มตัวอย่าง มีปัญหาและอุปสรรค คือ ลูกค้าไม่ได้รับใบแจ้งเตือนชำระหนี้ ความไม่เข้าใจในการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อกษตร การกำหนดวงชำระหนี้ และปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ

2. กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดแต่ไม่เกิน 3 เดือน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 41 - 50 ปี สถานภาพสมรส การศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 4 คน รายได้ในครัวเรือนต่อปี 50,001 - 100,000 บาท ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปี 30,001 - 50,000 บาท ปลูกพืชไร่ คือ ข้าวโพด มีพื้นที่ในการทำเกษตร 1 - 10 ไร่ และมีค่าใช้จ่ายในการผลิตต่อปี 10,001 - 20,000 บาท กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หนี้สินทั้งหมดต่ำกว่า 100,000 บาท หนี้ค้างชำระทั้งหมด ต่ำกว่า 100,000 บาท วงเงินบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรต่ำกว่า 5,000 บาท มีมูลค่าหนี้บัตรเครดิตต่ำกว่า 5,000 บาท ไม่มีหนี้ค้างชำระบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร ใช้บัตรเครดิต 1 - 2 ครั้ง/เดือน ซื้อสินค้าผ่านบัตรเครดิตที่ร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตที่ขึ้นทะเบียนกับธ.ก.ส. สินค้าที่ซื้อ คือ ปุ๋ย ซึ่งจะชำระไม่ได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดแต่ไม่เกิน 3 เดือนและชำระเงินทั้งหมด

ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในระดับมากกับปัจจัยที่เกิดจากภายนอกธนาคาร (สภาพแวดล้อม) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้ในระดับปานกลาง คือ ปัจจัยที่เกิดจากลูกหนี้ ส่วนปัจจัยที่เกิดจากธนาคารมีอิทธิพลต่อการชำระหนี้อยู่ในระดับน้อย ด้านปัญหาและอุปสรรคต่อการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีปัญหาและอุปสรรคต่อการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร คือ ลูกค้าไม่ได้ใช้บัตรเครดิตด้วยตนเอง

3. กลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้ได้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 41 - 50 ปี สถานภาพสมรส การศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 4 คน รายได้ในครัวเรือนต่อปี 50,001 - 100,000 บาท ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปี ต่ำกว่า 30,000 บาท ปลูกพืชไร่ คือ ข้าว มีพื้นที่ในการทำเกษตร 1 - 10 ไร่ และมีค่าใช้จ่ายในการผลิตต่อปี 10,001 - 20,000 บาท กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หนี้สินทั้งหมดต่ำกว่า 100,000 บาท หนี้ค้างชำระทั้งหมด ต่ำกว่า 100,000 บาท วงเงินบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรต่ำกว่า 5,000 บาท มีมูลค่าหนี้บัตรเครดิตต่ำกว่า 5,000 บาท และไม่มีหนี้ค้างชำระบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร ใช้บัตรเครดิต 1 - 2 ครั้ง/เดือน ซื้อสินค้าผ่านบัตรเครดิตที่ร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตที่ขึ้นทะเบียนกับธ.ก.ส. สินค้าที่ซื้อ คือ ปุ๋ย ซึ่งจะชำระภายในระยะเวลาที่กำหนดและชำระทั้งหมด

ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในระดับมากกับปัจจัยที่เกิดจากภายนอกธนาคาร (สภาพแวดล้อม) ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้ในระดับปานกลางได้แก่ ปัจจัยที่เกิดจากลูกหนี้ และปัจจัยที่เกิดจากธนาคาร ซึ่งกลุ่มตัวอย่างนี้ไม่มีปัญหาและอุปสรรคในการชำระหนี้

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ถือบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้น้อย นั่นคือ มีรายได้ต่อปีไม่เกิน 100,000 บาท ดังนั้นควรมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร เช่น

วิสาหกิจชุมชน กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น เพื่อต่อราคาสินค้าเกษตรกับพ่อค้าคนกลาง เพื่อให้ราคาสินค้าเกษตรสูงขึ้น ลดการเกิดปัญหาการค้าผลผลิตตกต่ำ จึงจะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

2. จากการศึกษาการเป็นหนี้และหนี้ค้างชำระ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้ค้างชำระเกิน 3 เดือนจะได้รับวงเงินบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร และมีจำนวนหนี้บัตรเครดิตที่ได้รับอนุมัติ ที่สูง ดังนั้นในการอนุมัติวงเงินบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรของธนาคาร พนักงานควรสอบถามแหล่งที่มารายได้ของลูกค้า และกำหนดวงวดการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรของลูกค้าให้ตรงกับแหล่งที่มารายได้ของลูกค้าและควรมีการทบทวนวงเงินบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรในทุกๆปี

3. จากการศึกษาการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร พบว่า

3.1 กลุ่มตัวอย่างผู้ถือบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่วนใหญ่จะใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรในการซื้อ ปุ๋ย และ ยา/สารเคมี ดังนั้น ธนาคารหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมีในการผลิต เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต

3.2 ในการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร หากลูกค้าชำระเงินขั้นต่ำจะมีแนวโน้มในการค้างชำระสูง ดังนั้นธนาคารควรมีมาตรการช่วยเหลือลูกค้าเพื่อไม่ให้เกิดหนี้ค้างชำระ

4. จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร พบว่า

4.1 ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และค่าใช้จ่ายในการผลิต เป็นปัจจัยที่ส่งผลการชำระหนี้ในระดับที่มาก ดังนั้น ธนาคารควรมีการส่งเสริมการให้ความรู้ทางการเงิน เพื่อให้ลูกค้าได้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้เงินและการเก็บออมเงินให้มากขึ้น เพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นออกไป

4.2 ปัจจัยที่เกิดจากภายนอกธนาคาร (สภาพแวดล้อม) เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรในระดับมาก ดังนั้น ธนาคารควรมีมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร หากเกษตรกรเกิดปัญหาการค้าผลผลิตตกต่ำ หรือปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติ เช่น การพื้กหน้ การลดอัตราดอกเบี้ยให้แก่เกษตรกร และการแนะนำให้ทำประกันภัยพิพผลทางการเกษตร เป็นต้น

5. จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร พบว่า

5.1 ลูกค้าไม่ได้รับใบแจ้งเตือนชำระหนี้ ดังนั้นธนาคารควรเพิ่มรูปแบบการแจ้งเตือนการชำระหนี้ผ่านทางข้อความ (SMS) หรือทางแอปพลิเคชัน (Application) เพื่อให้ลูกค้าสามารถทราบยอดเงินที่จะต้องชำระหนี้ได้ หากลูกค้าไม่ได้รับใบแจ้งหนี้โดยไม่ต้องไปที่ธนาคาร

5.2 การชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรสามารถชำระได้ที่ธนาคารเท่านั้น ดังนั้นธนาคารควรเพิ่มช่องทางการชำระเงินให้มากยิ่งขึ้น เช่น ตู้เอทีเอ็ม (ATM) เคาน์เตอร์เซอร์วิส (Counter Service) และ แอปพลิเคชัน (Application) ของธนาคารได้

5.3 ลูกค้ายังไม่เข้าใจเงื่อนไขในการชำระหนี้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร ดังนั้นพนักงานควรอธิบายเงื่อนไขการใช้งานบัตรและรายละเอียดเกี่ยวกับการชำระหนี้ให้ลูกค้าอย่างละเอียด เพื่อลดปัญหาการใช้บัตรเครดิตเชื่อเกษตรกรผิดเงื่อนไข และมีความเข้าใจในการชำระหนี้

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งต่อไป ควรเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างโดยแยกเป็นรายอำเภอ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ความแตกต่างของปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้บัตรเครดิตในพื้นที่ที่ต่างกัน มีผลต่อปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้บัตรเครดิตแตกต่างกันหรือไม่

2. จากการศึกษาในครั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้ได้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนดมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดแต่ไม่เกิน 3 เดือนและกลุ่มตัวอย่างที่ชำระหนี้เกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดมากกว่า 3 เดือน ในสัดส่วนที่มาก การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างที่สามารถชำระหนี้ได้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนดและกลุ่มตัวอย่างที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด ในจำนวนสัดส่วนที่เท่ากันแล้วเปรียบเทียบผลการศึกษาระหว่าง 2 กลุ่ม เพื่อผลการศึกษาที่ได้ไม่โน้มเอียงไปกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา ใฝ่ศรี. (2556). **ปัจจัยที่มีต่อหนี้ค้างชำระสินเชื่อสวัสดิการของธนาคารออมสิน สาขาเชียงใหม่**

จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กฤษ ภูริสินสิทธิ์. (2550). *เศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชัยพงศ์ ขววิสุทธิกุล. (2557). **ปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้ค้างชำระในสินเชื่อโครงการสวัสดิการเงินกู้มาปนกิจ**

สงเคราะห์ช่วยเพื่อนครูและบุคลากรทางการศึกษา (ช.พ.ค.)ของธนาคารออมสิน

เขตเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (2561). *ประวัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร*.

สืบค้น 1 เมษายน 2561, จาก <http://www.baac.or.th/content->

[about.php?content_group_sub=0001](http://www.baac.or.th/content-about.php?content_group_sub=0001)

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (2561). *โครงการบัตรเครดิตเชื่อเกษตรกร*. สืบค้น

1 เมษายน 2561, จาก <https://www.baac.or.th/creditcard/info1.html>

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2551). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.

อาร์. พรินตติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.

พรรณราย บุญเฉลิม. (2556). **ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อภาระหนี้เงินกู้สินเชื่อธุรกิจขนาดย่อมของ**

ธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งในจังหวัดลำปาง. การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

รัตติยา เทียนไชย. (2556). **ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระสินเชื่อของลูกค้าธนาคารเพื่อ**

การเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในจังหวัดกาฬสินธุ์. การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตร

มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ศิขริน ศิริอ่อน. (2554). ปัจจัยที่ทำให้เกิดการค้างชำระหนี้เงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยของลูกค้าธนาคารกรุงไทย จำกัด(มหาชน) สาขารามอินทรา กม.10 กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สามารถ ปันแก้ว. (2556). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บัตรเครดิตเชิงเกษตรกร ในอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูน. การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สิงหา บุตรสำราญ. (2557). การประเมินผลการให้บริการบัตรเครดิตเชิงเกษตรกรของธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่จากผู้ให้บริการ. การค้นคว้าแบบอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2560). *ภาวะเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนและแรงงานเกษตร*. สืบค้น 1 เมษายน 2561, จาก <http://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/socio/socio-04SEP2018.pdf>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). *สำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2560*. สืบค้น 3 เมษายน 2561, จาก <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/สำรวจ/ด้านสังคม/รายได้รายจ่ายครัวเรือน/ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน.aspx>
- อาณัติ อุดมุล. (2559). ปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้ค้างชำระของลูกค้าที่อยู่ในโครงการปรับปรุง โครงสร้างหนี้ของ ธนาคารกสิกรไทย จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุดม คงศรี. (2542). ปัจจัยที่มีผลต่อปริมาณหนี้ค้างชำระสินเชื่อที่อยู่อาศัยของธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขาเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่. ปัญหาพิเศษ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ สหกรณ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.